

број 14 | 2019

**РАСЧЕКОР МЕЃУ
ПОТРЕБИТЕ НА
СТОПАНСТВОТО
И ПОНУДАТА НА
РАБОТНА СИЛА**

**НАРОДОТ ВЛАДЕЕ
ПРЕКУ СВОИ
ПРЕТСТАВНИЦИ**

Рома Индекс е електронски весник на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“.

Како гласило на Здружението, препознатлив лидер за поддршка и развој на проактивни и квалитетно едуцирани Роми, наша цел е да го информираме, едуцираме и забавуваме читателот за прашања од секојдневниот живот, поврзани со образованието, младите, ромскиот идентитет и актуелни теми и проблеми со кои се соочува општеството. Да информираме за успешни личности, но и да изградиме индивидуалци кои активно ќе бидат вклучени во процесите на креирање и донесување јавни политики на локално и на национално ниво.

Средствата за електронското списание Рома Индекс, како дел од проектот се обезбедени од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

Изнесените мислења и ставови во ова електронско списание не го одразуваат ставот на организацијата и донаторот.

За издавачот:

Здружение на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“
- ISSN 2545-4005

Проектен тим на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“:

Силхан Саитов, Проектен менаџер
Сеара Сулејман-Османи, Финансиски офицер
Фикрија Таир, Проектен координатор
Инес Амет, Проектен асистент

Контакт:

Адреса: „11 октомври“ бр.8/1-2, 1000 Скопје
Телефон: 076/22 55 68
e-mail: office@romaversitas.org.mk

НОВИНАРСКИ ТИМ:

Одговорен уредник за Рома Индекс бр.14
ЕРХАН ФЕЈЗОВ,
алумнист на Ромаверзитас

АРИФ АДЕМИ, студент на Правен факултет
"Јустинијан Први"- Скопје, УКИМ

ТАЊА КРСТЕВСКА,
алумнистка на Ромаверзитас

ДАНИЕЛ ПЕТРОВСКИ,
етнолог и антрополог

РУФАТ ДЕМИРОВ, студент на Правен факултет
"Јустинијан Први"- Скопје, УКИМ

ИНФО

автори: Тања Крстевска и Даниел Петровски

Потпишан Меморандум за соработка помеѓу Ромаверзитас и МРТ

Со потпишувањето на Меморандум за соработка се воспостави соработка во спроведувањето на практиканство на една студентка по новинарство во редакцијата на ромски јазик „Bijandipe“ при Македонската Радио Телевизија. Од март до мај годинава, практикантката ќе добие можност да...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

Ромаверзитас со делегат на Собранието на Националниот Младински Совет на Македонија (НМСМ)

Ромаверзитас имаше свој делегат на Генералното Собрание на НМСМ, кој се оддржа на 11 и 12 Мај во големата сала на Советот на Град Скопје. Претставникот на студентите Руфат Демиров...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

По вторпат потпишан Меморандум за соработка со Кабинетот на Министерот без ресор задолжен за имплементација на Стратегијата за Роми 2014-2020

Втора година по ред се потпиша меморандум за соработка помеѓу Здружението на граѓани „Ромаверзитас“ и Кабинетот на министерот без ресор Музафер Бајрам, со кој се воспоставува соработка во...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

Ромаверзитас со практикант во Канцеларијата на Народниот правобранител

Здружение на граѓани „Ромаверзитас“ овозможи практиканство на еден студент на правни студии во канцеларијата на Народниот правобранител на Република Северна Македонија, под менторство на Заменик Народната правобранителка...

[ПРОЧИТАЈ ПОВЕЌЕ](#)

ВИДЕО ПРИЛОЗИ

Romaversitas НАСТАН: Ромскиот народ - Минато, Сегашност, Иднина

„РОМСКИОТ НАРОД - МИНАТО, СЕГАШНОСТ, ИДНИНА“ се одржа на 4 април 2019 година, во Македонскиот Народен Театар (МНТ), со цел да се артикулираат одредени тековни проблеми, да се артикулираат и аргументираат одредени ставови на ораторите, да се охрабрат, поттикнат, наградат и афирмираат активни, критични и делотворни студенти.

Настанот содржа ораторски настапи од страна на студенти Роми, доделување признанија на дипломирани Роми на прв циклус на студии во 2018 година, доделување награди на најдобри студенти Роми во Ромаверзитас во академската 2017/2018 година, доделување сертификати за учество на работилници за личен и професионален развој на

студенти Роми - корисници во 2018/2019 година и доделување благодарници на ораторите за нивните напишани и одржани говори на настанот.

[ЛИНК КОН ВИДЕО ПРИЛОГОТ](#)

Ден на отпорот на Ромите во концентрационите логори

Студентите од Ромаверзитас Северна Македонија за Денот на отпорот на Ромите во Auschwitz Birkenau, Blle, креираа и споделија сопствени пораки за јавноста. Нивната посветеност и желба е јасна како што и го одбележуваат овој ден којшто треба да се памти.

[ЛИНК КОН ВИДЕО ПРИЛОГОТ](#)

НАРОДОТ ВЛАДЕЕ ПРЕКУ СВОИ ПРЕТСТАВНИЦИ

автор: Руфат Демиров

Демократијата, најопшто, претставува владеење на народот. И вака гледано, демократијата би била сведена на директно и непосредно владеење на народот. Но, демократијата што ја живееме денес не е ниту близу до античкиот концепт на директно демократско одлучување. Сепак, некои форми на директно одлучување на народот се останати да постојат и денес. Највпечатлива форма е референдумот. Други форми на директна демократија се: граѓанската иницијатива, петицијата и народното вето. Меѓутоа ова се облици кои во реалноста не можат да ги исполнат барањата на модерните демократски текови, коишто бараат поголема практичност и прагматичност.

И навистина, народот како да се чини дека не е во можност директно да одлучува за сè. Затоа и постои претставничката демокраатија (индиректна или репрезентативна демократија). Самото име укажува дека народот владее, индиректно, преку свои претставници. Значи, на денот на избори, граѓаните бираат свои претставници кои ќе носат политички одлуки во нивно име и ќе работат во нивен интерес. Така вели науката за политиката. Но, да се задржиме на формата - суштината на политичкото претставување е тема која бара поголема филозофско-политичка анализа.

Изборите и изборните системи се најсуштинските елементи на она што значи формално значење на репрезентативната демократија. Изборите, во контекст на пренесување на волјата на граѓаните на своите претставници, се најконкретниот чин на остварување на претставничката демократија. Изборите се мост помеѓу „владетелите“ и „владееаните“ преку кој се врши организација и селекција на носителите на политичка власт.

Изборниот систем е една од најважните карактеристики за секој демократски политички систем. Тој е детерминатор на мандатите во

претставничката демократија. Изборниот систем и сите негови составни делови директно влијаат врз репрезентираноста на сегментите на државата и општеството. Изборниот систем е систем во кој изборните резултати, односно гласови, се трансформираат во пратенички мандати во корист на една политичка партија или коалиција од партии. Тој опфаќа правила кои се однесуваат на изборите, односно кандидирање, администрирање, финансирање и водење изборна кампања. Но, во потесна смисла, изборниот систем го става акцентот на изборната формула (моделот), односно одбраната техника за трансформирање на освоените гласови во конкретни мандати.

Елементи на изборниот систем се: избор на изборен модел (формула), техники за кроење на изборни единици и поставување на изборен праг. Различни карактеристики на изборниот систем ќе бидат компатибилни со различни општествени групи.

Кој изборен модел беше користен на последните парламентарни избори во Република Северна Македонија? Кој изборен модел најмногу им одговара на помалите политички партии во РСМ? Какво прекројување на изборните единици би значело поголема правичност во политичкото претставување на сите сегменти на македонското општество? Дали промени во изборниот систем би донеле демократска стабилност?

” Почнувајќи од 2002 година до денес во Македонија за избор на пратеници во Собранието се користи пропорционален изборен модел. Притоа, целата територија на Македонија е поделена на шест изборни единици и за пресметка на изборните мандати се користи Донтовиот метод. Ваквото решение целосно оди во корист на големите политички партии во Македонија.

За помалите политички партии во Македонија најмногу би одговарало доколку целата територија на државата биде една изборна единица. Тоа ќе придонесе за најголем степен на пропорционалност на изборните резултати, а преку тоа и до поголема можност малите политички партии самостојно да обезбедат место во македонското собрание.

Од друга страна, кога разговараме околу пресметката на гласовите во изборните мандати, тогаш за малите политички партии најмногу е во корист кога истите би биле пресметувани преку Харе квотата. ”

, објаснува д-р Марко Кртолица.

Тој потврдува дека најдобро решение за малите политички партии би било кога целата територија на Македонија би била една изборна единица.

” Сепак, треба да имаме предвид дека креирањето на целата територија на Македонија во една изборна единица би го отворило прашањето околу изборниот праг. Тука треба да се биде внимателен, бидејќи со поставување висок изборен праг повторно може да се придонесе кон елиминирање на малите политички партии од самостоен влез во македонското собрание.

Политичките кризи во Македонија и отсуството на демократичност не е резултат на изборниот систем за избор на македонските пратеници, туку недостатокот на внатрешна партиска демократија во политичките партии и доминацијата на поданичка политичка култура во македонското општество.

Моменталното решение го стабилизира политичкиот и партискиот систем во Македонија и се плашам дека непромислени и брзи промени на изборниот модел може да доведат до уште поголеми проблеми во македонскиот политички систем. ”

, вели Кртолица.

ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ИЗБОРИ 2019

КОЈ ВОДИ, А КОЈ ГИ СЛЕДИ ПРАВИЛАТА ВО ИГРАТА ЗА ТРОНОТ ?

автор: Мануела Демир Кариман, магистер по политички науки

Речиси цела држава нестрпливо го чекаше месец април. Политичарите и политичките партии како и одредени индивидуи се впуштија во трката наречена претседателски избори. Целта е едноставна: да се биде прв! За друг дел од популацијата (вклучувајќи ме и мене) месец април ја донесе последната-најочекувана сезона на ТВ серијата „Игра на Тронуви“. Поврзаноста помеѓу претседателските избори и ТВ серијата „Игра на Тронуви“ е солиден почеток за дискусија на тема: (посакуваните) позициите на ромската заедница во Република Северна Македонија.

За фановите на популарната ТВ серија, која преку фантазија ја прикажува борбата за политичка моќ, не е непозната реченицата Chaos is a ladder! (во превод хаосот е скалило). Токму така може да се опише политичката состојба во државата воглавно, а особено во период на избори. Првото прашање кое произлегува од дијагнозата е кој всушност го креира хаосот за подобро себепозиционирање?! Второто прашање, кое е и посуштинско за нас, како ромската заедница се позиционира во хаосот наметнат од меинстримот?

Според неколку теории на гласачко однесување (voting behavior) во политичката психологија како

наука, индивидуата ја калкулира добивката од својата одлука да гласа за одредена опција во дирекција на најголема можна добивка. Притоа, поимот добивка има различно значење за различни луѓе - од чувство на сатисфакција од исполнета граѓанска должност до конкретна материјална или друг тип на добивка. Но, исто така важен аспект во овие теории е и фактот дека индивидуата во калкулацијата ја вклучува и веројатноста за важноста на нејзиниот глас во победата. Во пракса, тоа би значело дека секој сака да гласа за победничкиот тим и секој сака да добие нешто од самиот процес на гласање.

Земајќи го во предвид актуелниот контекст во нашата држава дефиниран како “општ хаос” во кој секој сака да има некаква добивка од изборите како демократска пракса, не е зачудувачки да се констатира

дека ромската заедница не покажува знаци за искачување по скалилото.

Политичкото учество на Ромите во Република Северна Македонија е забележано уште од моментот на осамостојување на државата во 1991 година. Но, долгиот период од повеќе од дваесет и пет години политичка еманципација на Ромите се сведе на идентификување и дискутирање на интересите на ромската заедница било за локални, парламентарни или претседателски избори. Интересот од секогаш бил и ќе остане - подобар живот во секој аспект.

Време е за нов рецепт. Нов метод во политичкото делување на нашата заедница. Актуелните претседателски избори, преку првиот изборен круг, го покажаа потенцијалот на ромското гласачко тело. Во

контекст во кој двајцата моментални кандидати за претседател имаат разлика од 0.6 % и поделеност во однос на ставовите и позиционирање на албанскиот електорат, Ромите гласачи се клучните индивидуи кои можат да донесат победа за било кој од двата блока. Дополнително, поради опасноста од неисполнување на цензусот, ромскиот електорат во Република Северна Македонија има историска можност да покаже политичка дисциплина и зрелост. Скалилото е на наша страна.

Досега, гласовите на Ромите се сметале за важни само за изборни манипулации, а ромските интереси биле последни во агендите на најголемите играчи во политичката арена. Во такви

услови е отежнато позиционирањето на нашата заедница како клучен фактор во борбата за тронот. Сепак, во високо конкуритивна политичка игра помеѓу повеќе етнички блока, изборите се покажуваат како идеален моментум за добивање или губење на политичката сила. Позициите за време на избори ги диктираат бенефитите или последиците за секоја од заедниците во нашето општество.

Поради тоа, обединето ромско гласачко тело кое јасно ги артикулира своите барања пред кандидатите за претседател но и наградува или казнува на база на (не)исполнување на тие барања е повеќе од потребно. Политичка мудрост е вредноста која може да ја има секој Ром без разлика на тоа дали е симпатизер/член на

политичка партија или не. Со конкретни барања кои ја засегаат ромската заедница во склоп на ингеренциите на функцијата претседател на државата и позиционирање на ромското гласачко тело како клучна страна преку висок процент на излезност, Ромите можат да ја диктираат насоката на играта.

Месец мај најавува два спектакла – крајот на „Игра на Тронови“ и почеток на нова етапа во ромското политичко делување.

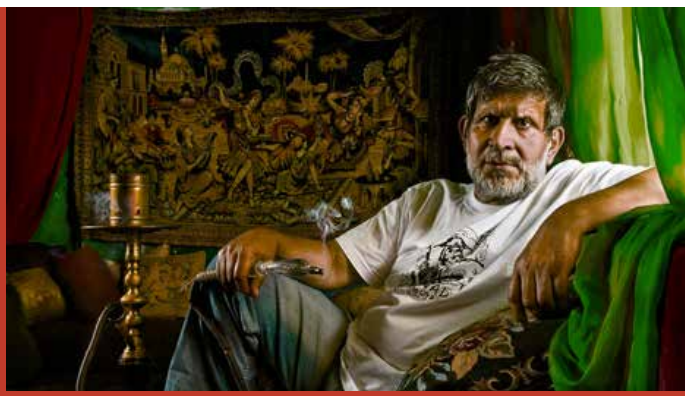
ЗА НАЦИОНАЛЕН РОМСКИ ТЕАТАР ФАЛИ ДРЖАВНА ИНЕКЦИЈА ОД ЛЕКОТ МОТИВ И ЖЕЛБА

автор: Даниел Петровски

Ентузијазмот го има, професионалниот кадар постои, поддршката од ромската заедница е присутна, но сепак културата на Ромите не е приоритет ниту на политичките партии, ниту на домашните и меѓународните организации.

Ромската сага, ромскиот патопис и ромството најдобро е опишано низ литературните творби на познатите светски писатели и поети, кои преку своите дела го олицетворуваат животот на Ромите низ светот. Најдобар начин да се пренесе болката и радоста, чувствата и емоциите, надежта и бесконечноста е преку визуелизација на текст, односно инкорпорирање на пишано дело во движечка жива материја. Тоа, всушност, значи драмско дело на театарските даски што живот значат. Овој модел на презентација на драмските дела на сцена почнал уште во хеленистичкиот период и со текот на времето се развил и во целиот свет.

Во Република Северна Македонија, театарската уметност кај Ромите се развила со формирање на ромскиот театар Пралипе (Phralipe, ром. – Братство) во 1971 година од страна на светски познатиот режисер Рахим Бурхан. Тој беше основоположник не само на театарската уметност во нашата држава, туку и на ромската театарска и драмска уметност во светски рамки. Драмските дела и режисерските поставки на сцената на театарот Пралипе, достигнаа светска слава и популизам, а режисерот Рахим Бурхан се вбројува меѓу светско познатите режисери.

Рахим Бурхан

Овој театар активно работел во Скопје до 1991 година, кога својата дејност ја продолжува во Република Германија. Светската драмска антологија, сè уште, пишува театарски критики за оригиналноста и специфичноста на ромскиот театар кој е претставен со многу емоции и полн со живописна сцена. Бурхан е именуван како "Ромски театарски султан". Режирал многу претстави како што се „Не! Не“, „Божицата на виолината“ („Маутије“), „Крвави свадби“, „Бибахтали“ („Несреќа“), „Соске“ („Зошто“), „Тхагар Едип“ („Кралот Едип“), „Орестија“, „Отело“, „Јерма“, „Сидот, водата“ и други.

Инсерт од театарската претстава "Софокле"
Театар Пралипе – режија Рахим Бурхан

Инсерт од театарската претстава "Соске"
Театар Пралипе – режија Рахим Бурхан

За развојот на театарската уметност кај Ромите, мора да се спомене и уште еден култен театар, кој својата дејност ја започнува од Шуто Оризари. Со тек на времето станува и театарски бренд кај пошироката уметничка културна јавност. Театарот „СТУДЕНТ“ е формиран од страна на млади ентузијастички, ромски поети и писатели, кои пишуваа драмски дела и ги поставуваа на сцена. Имаа цел да ја анимираат

јавноста кон почитување на ромската заедница и добивање поголеми права. Тука мора да се споменат имињата на Неждет Мустафа, Ѓунер Абдула, Рамадан Сејфула, Џемаил Демир, Фаат Абедин, Азис Селим, Фадил Ајваз и други.

За промоција и квалитетно презентирање на ромската театарска уметност во Европа, голем придонес дал и актерот Неџо Осман (поранешен актер на театарот Пралипе) кој живее и работи во Германија. Ромската тематика е секогаш присутна во неговиот театар ТКО чиј режисер е театарската дива Нада Кокотовиќ.

Згаснување и повторно раѓање

Активната дејност и работа на веќе споменатите театарски ансамбли згаснува по осамостојувањето на Македонија од СФРЈ во 1991 година, а најголема причина, всушност, е заминувањето на многу од актерите и режисерите во европските држави во процес на миграција. Тоа произлезе од недостигот на сигурна индивидуална и колективна иднина. Тоа е периодот на вакум во ромската театарска уметност во Северна Македонија. Всушност од добивањето на независноста до 1998 година не се забележува драстична промена и квалитет во драмската дејност.

Повторното раѓање на театарската уметност може да се нотира со отварање на секцијата за театар во рамки на здружението „Романо Ило“ од Скопје. Тогашен режисер беше Ѓунеш Али, а најчесто драмите беа во авторство на поетот и писател Музафер Бислим Стариот (O rhuo, rom.). Драмската секција на „Романо Ило“ во почетокот на 2000-те беше основоположник на театарскиот средношколски фестивал „Лица без Маски“, реализиран од Младинскиот културен центар – МКЦ. На тогашните фестивали, секцијата Романо Ило има добиено неколку награди за најдобра режија и најдобро сценарио. Неколку пати главната актерка (тогаш аматерка) Санела Емин ја добива улогата најдобра актерка.

Во меѓувреме се формират и нови аматерски театри: „Театар Рома“, „Фадиљони“, „Пхравде Иле“, „Чириклја“ кои и покрај тоа што имаат талент за актерство и драмска дејност, сепак работат на ниво на лични финансирања или проекти чии буџети се минимални. (Во оваа насока сакам да потенцирам од лично искуство како актер и драматург, дека при креирање на претставите, многу од ромските ентузијастички и актери сами ја обработуваа костимографијата или сценографијата. Некои дури и позајмуваа реквизити од своите домови).

Ентузијазмот за драмска и театарска дејност и понатаму тлееше кај младите Роми од Скопје, но и од внатрешноста на Северна Македонија. Овој пат кон стремеж за професионализам за национален ромски театар. Актери Роми кои дипломираа на Факултетите за драмски дејности се: Санела Емин, Емир Реџеџи, Емра Куртишова, Џенгиз Хусеин. Мора да се напомене и фактот дека во Северна Македонија има и Ром магистер по драмска режија Орхан Јашаровски. Иако дипломиран кадар, сепак нивната дејност се сведува на аматерско, проектно ниво и дел од нив се вклучени во сегашните аматерски секции, театари или неформални групи.

Инсерт од театарската претстава „Злосторникот“
Романо Ило – режија Даниел Петровски

Нема пари за ромски театар

Според анализа на финансирањата од страна на Министерството за култура на Република Северна Македонија, ромските аматерски екипи и нивната дејност речиси и не се финансира во годишните програми од национален интерес. Единствено што функционира, а е во рамки на развој на театарската дејност, е театарскиот фестивал „Гаравде Муја“, финансиран од страна на Министерството за култура со не повеќе од 100.000 – 120.000 денари, иако на театарскиот фестивал учествуваат ансамбли надвор од Македонија.

Колку за споредба, ромскиот театар „Рома Призрен“, од Косово кој оваа година одбележува 30 години од формирањето, годишно продуцира по две драмски дела, имаат репертоар насекаде низ косовските градови. Нивната дејност е поддржана од страна на тамошното Министерство за култура и градот Призрен.

Формирањето на национална театарска институција во Северна Македонија, сè уште претставува предизвик на националните институции. Ентузијазмот го има, професионалниот кадар постои, поддршката од ромската заедница е присутна, недостасува само државна инекција од лекот мотив и желба.

СО НОВ ЗАКОН ЗА ПРАКТИКАНСТВО ПОЛЕСНО ДО ВРАБОТУВАЊЕ

автор: Ариф Адеми

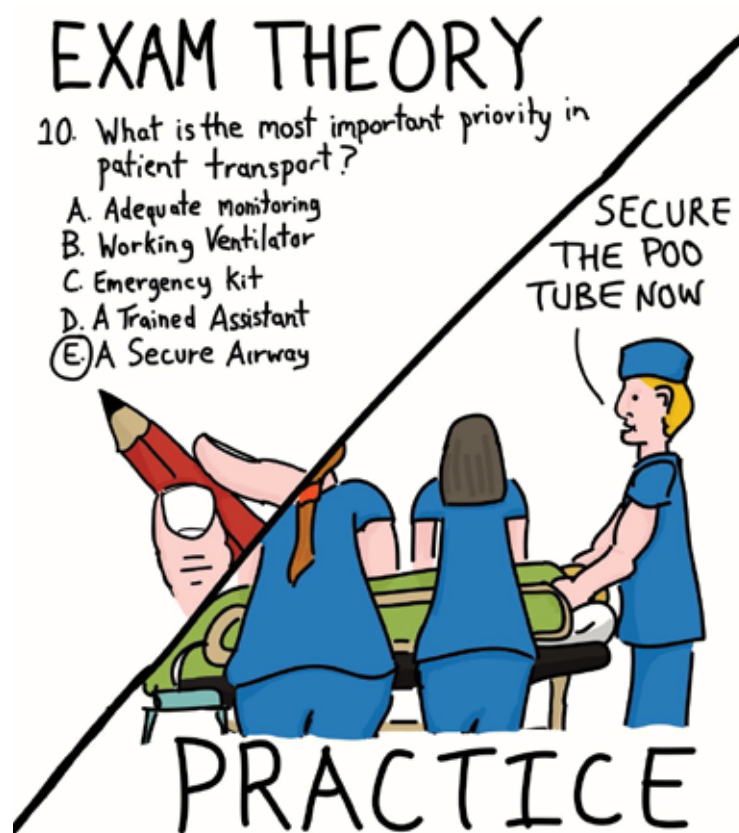
„Практиканството е многу важна алатка која правно мора да биде регулирана за постојано да има потреба од практиканти. Младите во средното и високото образование досега и немаа одредена пракса со утврдена методологија за практиканската работа. Доколку иднината им припаѓа на младите, тогаш во целост, мора да посветиме време младите личности да имаат соодветни и континуирани обуки, тренинзи и пракса за полесно да се вклучат на пазарот на трудот“, вели Срѓан Амет од Здружението Мир.

Според Законот за практиканство, утврдено е дека практиканството е работна активност која што вклучува компонента на работа преку учење и здобивање практични работни вештини, која се реализира во ограничен временски период за да се стекне практично и професионално искуство, за да се подобри вработливоста и да се помогне преминот кон редовно вработување.

Практикант е физичко лице кое врши практикантска работа кај работодавач за да се стекне со практични знаења и вештини што ќе му помогнат да ја подобри вработливоста на пазарот на трудот. Под практиканството не се подразбира вршење приправнички стаж, волонтерски стаж и пробна работа согласно со Законот за работните односи, како и обука, прквалификација и доквалификација.

За да се регулира практикантската работа во целост и да се искористи целосниот потенцијал на младите лица, неодамна, Владата на Република Северна Македонија, го усвои Законот за практиканство. Со ова, откако ќе завршат со практикантска работа, младите полесно ќе конкурираат на пазарот на трудот. Ова законско решение го уредува и прашањето за реализација на практикантска работа на невработените лица, со што се создаваат услови и можности за стекнување работно искуство и нивно вработување. На овој начин, се дефинира јасна и разбирлива рамка за невработените лица кои сакаат да се вклучат во практикантска работа со соодветни механизми за заштита.

Условите за вршење практикантска работа е уредена со членот 3 од Законот за практиканство. Согласно овој закон, практикантот треба да ги исполни следниве услови: да не е во работен однос, да не е постар од 34 години и да има завршено најмалку основно образование.

Работодавецот, согласно новиот закон, има обврска да плаќа 15% надомест од просечната бруто – плата исплатена во претходната година за секој практикант кој е ангажиран до три месеци. Доколку практиканската работа се реализира подолго од три, а најмногу до шест месеци, месечниот надомест на практикантот треба да биде во висина на минималната нето-плата утврдена со закон.

За адвокатот Алма Мустафовска Салимовска од Скопје, новото решение предвидува права и обврски на практикантот и на работодавачот за остварување на практиканството.

„Применувањето на правото во практична работа на студентите на правните факултети, како и дипломираните правници и магистри по право, веднаш по дипломирањето/магистрирањето е на ниско ниво, особено поради фактот што **за време на студиите немаат доволно практична работа со клиенти, односно клинички програми на факултетите каде своето теоретско знаење може да го применуваат во практична работа.**

Токму поради тоа, Законот за практиканство нуди одлична можност младите правници, своето теоретско знаење да го применуваат во практична работа без притоа да бидат злоупотребени од работодавците, бидејќи со законот е предвидено уредување на постапката и условите за остварување на практиканството, права и обврски на практикантот и работодавачот кај кој се реализира практиканската работа, договорот за практикантска работа и евиденција и друго“, вели адвокат Мустафовска Салимовска.

За Орнела Гани, студент по социјална работа и социјална политика при Институтот „Мајка Тереза“, практиканството е од големо значење.

„Практикантската работа овозможи да ја досегнам сржта на мојата идна професија. Директниот контакт со лицата кои живеат во социјален ризик е од особено големо значење за мене, бидејќи само на тој начин се буди свеста, солидарноста, хуманоста и човечноста. Како поранешен практикант во општината Ѓорче Петров мора да истакнам дека 80% од луѓето кои побараа помош беа Роми, што укажува на тоа дека во ова општество потребни се многу повеќе социјални работници, кои пред да се стекнат со работа, потребно е да имаат добра пракса во реални услови. Сметам дека новото законско решение ќе ги исполни моите очекувања“, потврди Гани.

РАСЧЕКОР МЕЃУ ПОТРЕБИТЕ НА СТОПАНСТВОТО И ПОНУДАТА НА РАБОТНА СИЛА

автор: Тања Крстевска

Очигледно е дека пазарот на труд и вештините со кои располага работоспособното население, не секогаш, се компатибилни. Затоа што, постојат дефицитирани области (се бараат инженери, доктори, информатичари), односно области каде имаме поголем број кадри отколку што бара пазарот на труд (правници и друг тип работници). Досега, најмногу опфаќаат секторите образование (76,5%), дејности во врска со недвижен имот (61,2%), земјоделството, шумарството и водостопанството (57%) и градежништвото (54,1%).

Во наредните 12 месеци, работодавачите кои одговорице на специјализираниот прашалник на Агенцијата за вработување, потенцирале дека приоритет при нови вработувања ќе имаат неколку занимања. Според образованието, во иднина, најмногу ќе се вработат лица со високо образование 12,6% (1034), потоа 6,6% (542) лица со завршено средно и вишо образование, 51,9% (4263); лица со завршено средно образование и 28.9 отсто (2368) се вработувања за лица со основно образование.

Што ќе бара пазарот на труд?

Со завршено високо образование, според анкетата, најмногу ќе се бараат

програмери, речиси сите видови инженери (машински, градежен, информатички, инженер за организација на работа, инженер-металург за обработка на метал, инженер за компјутерски науки, електроинженер-контролор, инженер за техничка сигурност, инженер-агроном), економисти, доктори по општа медицина, економист за банкарство, архитект, сметководител, правник, менаџер за производство и продажба, фармацевт-технолог, маркетинг агент, информатичар, графички дизајнер, администратор на бази на податоци и друго.

Со средно или вишо образование, се бараат

комерцијалист, техничар за помош на корисници, фармацевтски техничар, електротехничар, инструментален оптичар, референт за продажба, оператор на медицинско-скенерска опрема, оператор за машинско одржување, главен готвач, медицинска сестра, компјутерски техничар, техничар – технолог, електротехничар за инсталација и опрема, машински техничар, администратор,

книговодител, сообраќаен техничар, текстилен техничар и друго. Потоа, ќе се бараат шивачи, продавачи, оператор на полуавтоматска машина, градежен работник, возач на камион, келнер, касиер, обезбедувач, бравар, кројач, заварувач, готвач, шанкер, возачи на автобус, таксист, пекар, ракувач со градежни машини, сидар, столар, возач на лесни доставни возила, водител на машина, електричар за одржување, монтер на градежни елементи, бармен, помошен готвач, автомеханичар, месар, магационер, армирач, фасадер, и друго.

Исто така, пазарот бара работници и со основно образование во следниве струки:

општ работник, хигиеничар на производствени - работни простории, магационерски работник, пеглач на алишта, доставувач, обиколувач, дистрибутер (малопродажба), земјоделски работник, чевларски работник, градинарски работник, лозарски работник, куриер, работник за едноставни работи во производство на текстил, собарки, работник на едноставни работи на производствена линија, овоштарски работник, полјоделски работник, рачен пакувач, тесарски работник и друго.

Значи, пазарот на труд може да апсорбира уште многу лица со различен степен на образование, покажала „Анкетата за потреба од вештини на пазарот на трудот“, со цел да се утврдат потребата од вештини на пазарот на трудот.

Проблеми на работодавачите

Одредени работодавачи имале проблем со вработувања на лица поради неможност да обезбедат работници од соодветно занимање заради немање доволно работно искуство или немање на знаења и вештини за извршување на работните задачи кои ги побарува работното место. Од идниот вработен, работодавачите најмногу бараат да знае странски јазик (англиски, германски, италијански), познавање на основни компјутерски апликации (MS Office, Auto Cad), како и стекнати напредни знаења и вештини од областа на информациската технологија (сервер администратор, CISCO, Java programmer, Oracle). Освен тоа, се бараат и комуникативни личности, амбициозни, одговорни, доверливи, флексибилни, како и вештини за продажба и за менаџирање.

Професор д-р
Лазар Јовевски,
Правен факултет
„Јустинијан Први“
- Скопје

Високото образование е важна алка за конкурентен пазар на труд

Пазарот на труд во Република Северна Македонија во однос на компатибилноста, односно основните принципи и поврзаност со високото образование ја следи логиката на светските тенденции и искуства. Тоа значи дека правилата кои функционираат во системот се однесуваат и на македонската реалност. Прашањето е што е тоа што е важно за односот меѓу пазарот на трудот и високото образование?

Прв постулат е поврзаноста меѓу пазарот на трудот и високото образование како двонасочна врска, во смисла дека високото образование треба да ги следи и да одговори на потребите на пазарот на трудот. Со други зборови, високото образование во земјава, конечно, мора да се постави низ призмата на тоа дека кадарот кој произлегува од него ќе има конкретни и конкурентни знаења и вештини, кои ќе бидат апликативни и ќе се имплементираат во компаниите. Тие имаат конкретни потреби и најчесто, бараат применливи знаења. Затоа, политиката на креирање високо-образовен систем (и за образованието, воопшто), мора да ги препознава потребите на компаниите и структурно да се развива за задоволување на овие потреби.

Студентите треба да имаат информации за тоа која

високо-образовна установа (факултет) нуди знаења, односно професија која се бара од страна на работодавачите и да се насочуваат кон тие факултети. За ова да функционира потребна е взаемна координација меѓу потребите на работодавачите и креирањето високо-образовна политика, во смисла на поддржување и развој на конкретни наставни програми.

Се чини дека засега тоа не ни оди од рака, бидејќи немаме доволно добро развиени центри за кариера во средните училишта и на факултетите, недостасува системска анализа за потребите на пазарот на трудот која ќе креира високо-образовни програми. И на крајот, не постои државна визија и цел во која насока, во наредните 15 години, треба да се развива високо-образовниот систем. Студирањето, во себе, треба да ги обедини аспектите на изградување на личноста, од една страна и истакнување на нејзините вештини компатибилни на пазарот на трудот, од друга страна.

Во случај кога немаме визија во која насока го развиваме високото образование и не ни се јасни потребите на пазарот на трудот, дотоолку повеќе што дури и немаме разбирање дека високото образование треба да одговори на потребите на економијата, развиваме кадар кој се мултиплицира и во голем дел останува невработен, а од друга страна, одредени професии (инженерските професии) заради ниската апсорпциона моќ на економијата и ниските плати, заминуваат во странство и константно се на листата на дефицитарни професии на пазарот на трудот. Исто така, трудово-екстензивните професии (градежништво, земјоделство, текстилна индустрија), трпи голем

трпи голем притисок во последните две-три години, заради одливот на работната сила во странство. Тоа се надоврзува на непостоењето соодветни образовни политики коишто ќе продуцираат креирање нов кадар во овие струки, а во смисла на средно образование.

Треба да разбереме дека високото образование е многу важна алка во системот на креирање конкурентен пазар на труд од кој во многу ќе зависи идниот економски просперитет или стагнација на државата.

Ангел Димитров
претседател на
Организацијата на
работодавачи на
Македонија

За работодавачите од Организацијата на работодавачи на Македонија најголем економски проблем во државата во овој момент (а кое ќе не оптоварува и во иднина) е лошата образовна политика која многу негативно се одразува на развојот на економијата.

Во изминатиот период градење факултети во секое населено место и сметаме дека ако сите завршат некој вид високо образование, полесно ќе се вработат и ќе се развива економијата. Но, добивме невработени лица со високо образование, кое ниту по видот, ниту по нивото на знаење, му се потребни на стопанството.

Ниту домашните, ниту странските инвеститори ќе се одлучат за изградба на фабрики со висока технологија ако проценат дека немаме доволно квалификуван кадар кој ќе има доволно знаење да се вклучи во современата технологија. Од друга страна, на домашните компании им

недостига квалификуван кадар со средно стручно образование. На овој начин, овие дипломирани студенти полесно се одлучуваат за заминување во некоја странска држава каде ќе работат на работни места кои не се поврзани со нивното образование, но се разбира ќе заработуваат многу повеќе отколку дома. Во иднина, на овој расчекор мора да работиме многу посериозно, ако сакаме да ја промениме структурата на стопанството и да го подигнеме стандардот на вработените.

Нашиот развој од ослободувањето до денес е сличен на нашето оро: два чекори напред, еден назад. Од 1993 до 2017 просечен раст на БДП е 2%. Извештајот за глобална конкурентност (ИГК) на Светскиот економски форум е композитен индекс заснован врз дванаесет столбови кои се значајни елементи на конкурентноста на една економија. Тие се: институции, инфраструктура, макроекономија, здравство и основно образование, високо образование и обука, ефикасност на пазар на добра, ефикасност на пазар на работна сила, ефикасност на финансиски пазар, технолошка подготвеност, големина на пазар, деловна софистицираност и иновации.

Стратегијата за образование 2016-2020 е навистина сеопфатна, но сепак ќе биде потребно многу работа за да се надминат сите предизвици и подобри вкупната состојба. ОРМ посветува особено внимание на соработката со образовните институции и смета дека соработката помеѓу работодавачите и образовните институции мора да се зголеми. ОРМ учествува со свој преставник во Одборот за акредитација и евалуација на високото образование, но смета дека соработката помеѓу факултетите и бизнис заедница треба да биде

постојана и пред изготвување на програмите кои треба да се усвојат. ОРМ исто така учествуваше во изготвување на Националната рамка на квалификации - добра основа на која и понатаму треба да се работи, Стратегијата за претприемничко учење при изготвување на наставните програми за стручно образование.

Но, консултациите со работодавачите не треба да се прават само ако се работи на некој проект со странски консултанти. Потребни се силни и трајни партнерства меѓу образованието, науката и бизнисот. Досега се регистрирани вкупно 52 компании - провајдери за обуки на невработени кои издаваат сертификати признаени од државата.

Во моментот постои голем расчекор помеѓу потребите на стопанството и понудата на работната сила. Студентите немаат речиси никакви практични вештини. Мора да се воспостави добар систем на прогноза на вештини-предвидувања за професии што ќе се бараат на среден и долг рок за да се креираат политики за образование и обука кои ќе одговорат на потребите на стопанството. Неформалното образование и образованието на возрасни за мала држава, како што е Македонија, исто така е многу важно.

ШУТО ОРИЗАРИ – ПРОМОТОР НА РОМСКИОТ ИДЕНТИТЕТ

автор: Ерхан Фејзов

Доколку во една реченица се обидете да ја опишете општина Шуто Оризари, тогаш таа реченица би била „Општина Шуто Оризари е промотор на ромскиот идентитет, бидејќи тука сè уште егзистира ромската култура, традиција и обичаи“. Вака, ја опиша актуелниот градоначалник Курто Дудуш, кој во изјава за Рома Индекс, вели „Општина Шуто Оризари е единствената локална самоуправа со свој Градоначалник Ром, мнозинство на советници Роми и развиени општествени институции каде се изучува и користи ромскиот јазик. Општина Шуто Оризари е промотор на ромскиот идентитет бидејќи тука, сè уште, егзистира ромската култура, традиција и обичаи...“.

Постојат повеќе теории за називот на Општината Шуто Оризари, иако две од нив најмногу се користат. Едната вели дека Шуто Оризари како име потекнува од самото место, односно самата местоположба на Општината, која пред да се насели било само едно шуто „неплодно место“. Другата теорија вели дека ова место некогаш било насадено со оризови полиња.

Како општина почнува да се развива веднаш по катастрофалниот земјотрес во 1963 година. Тогаш, повеќето Роми кои живееле во Топаана или тогашна Општина Кале биле преселени и им било дадено на користење земјиште во општина Шуто Оризари. Тогаш била месна заедница и до 1996 година е под

ингеренции на општина Чаир, пришто била „подзаборавена“ Општина на Град Скопје.

Од првото населување, Шуто Оризари веќе добива изглед на Општина, иако во тоа време била урбанизирана само 5%. Првите куќи биле градени од страна на тогашниот СИЗ (сегашен ИЗИИС) и биле дадени на користење на жителите од Општина Шуто Оризари. Дел од парцелите им биле дадени директно на жителите од страна на тогашната општина Кале. Мнозинството на граѓани во Општината од самиот почеток на населувањето се Ромите и де факто, станува ромска општина во светски размери.

Со територијалната поделба во 1991 година, Општина Шуто Оризари се одделува од Општина Чаир и станува самостојна локална самоуправа со месни заедници Долно Оризари и село Горно Оризари со вкупна површина од 7.48 км² и со густина на населеност од 2.943,75 жители/км². Со ова, претставува една од најгусто населените општини на Град Скопје.

Населбата е лоцирана на северниот дел на градот и се граничи со општините Бутел и Чучер Сандево. Од генералниот попис од 2002

година, сликата на населението во Општина Шуто Оризари се менува, но сепак доминантно етничко население се Ромите.

Процентуално, тие се застапени со 61%, Албанците со 30%, Македонци со 7%, Бошнаци со 0,80%, Срби со 0,3%, Турци со 0,2% и останати со 1,18%. Неофицијално, вкупниот број на жители во населбата е 40.000, иако официјалните податоци велат дека има 22.017 жители. На територијата на Општината функционираат две основни училишта „Браќа Рамиз-Хамид“ и „26-ти Јули“, една детска градинка ЈОУДГ „8-ми Април“, како и едно средно општинско училиште на град Скопје „Шаип Јусуф“.

Бруто-домашниот производ на Општина Шуто Оризари е најнизок во однос на останати девет општини во Град Скопје.

И како што е познато, претставува единствена ромска општина во светски рамки со градоначалник Ром, Курто Дудуш, Претседател на Советот на Општината Шуто Оризари, Фатима Османовска и мнозинството Советници во Советот се Роми, а има и Албанци и Македонци. Од осамостојувањето до денес, Општината смени три политички гарнитуре и тоа првиот градоначалник Неждет Мустафа, потоа Ердуан Исеини и Елвис Бајрам.

**ОПШТИНА
ШУТО ОРИЗАРИ**

Ариф Бекир, прв претседател на Советот на Општината и основоположник на Општината Шуто Оризари

„Како сега се сеќавам кога го подигнав знамето (грбот на општината) заедно со ромското знаме“, раскажува низ солзи чичко Ариф, при самото основање на Општината. „Тогаш, заедно со еснафот, се трудевме со сите наши сили да ја основаме нашата единствена ромска општина, да имаме и ние нешто наше, заедно со Енвер Илџаз, Миљаим Мустафа, Шаип Јусуф и сите останати (дел од нив покојни). **Јас ја добив улогата на прв Претседател на Советот на Општина Шуто Оризари. Ги основав Советот, службата на општина Шуто Оризари, потоа првиот Службен Гласник на општината (беше преведен и на Ромски јазик од страна на Професор Љатиф Демир).** Макотрпно се боревме за нашите права, работење, волонтиравме, дававме сè од себе за нашата нација во Република Северна Македонија да е во ситуацијата каква што е денес, иако треба многу да се работи. Важно е дека почнавме, а останува Вие младите, да го подигнете нивото и угледот на нашата Општина Шуто Оризари“.

Курто Дудуш, градоначалник на Општина Шуто Оризари

Општина Шуто Оризари е единствената локална самоуправа со свој Градоначалник Ром, мнозинство советници Роми и развиени општествени институции каде се изучува и користи ромскиот јазик. Општина Шуто Оризари е промотор на ромскиот идентитет бидејќи тука, сè уште, егзистира ромската култура, традиција и обичаи. Како локална самоуправа, активно работиме на реализација на проекти за улична реконструкција и подобрување на инфраструктурата на локалните патишта за подобрување на квалитетот на живеење на нашите граѓани.

Оваа година, Општината ќе добие модерно уредена градинка, со сите современи инфраструктурни стандарди и нова спортска сала за унапредување и промовирање на спортот меѓу младите и поттикнување на правилен развој кај децата. Во делот на идни проекти, Општина Шуто Оризари, работи на опремување на две детски игралишта на две различни

локации. Првото детско игралиште ќе биде во непосредна близина на Управата на Општина Шуто Оризари, додека другото игралиште во непосредна близина на Казнено-поправната установа (Затвор).

Како Градоначалник на единствената ромска општина сум посветен на граѓаните, особено на младите и студентите кои имаат желба да придонесат за развој на ромската заедница, бидејќи тие се движечката сила во општеството. Затоа, заедно да покажеме интерес за отворање на можности за градење перспективни политики за нашата заедница.

Фатима Османовска, претседател на Совет на Општина Шуто Оризари

На локалните избори во 2017 година, по долгогодишно искуство во ромскиот невладин сектор, бев избрана за Претседател на општинскиот Совет на Општина Шуто Оризари. **Како жена Ромка, која години наназад се бореше за родова еднаквост, ми беше предизвик во позитивна смисла на зборот и satisfакција, да ја извршувам должноста која ја налага мојата функција.**

Сакам да испратам силна порака дека потребно е заедно да влијаеме во менување на практиките врз Ромите кои подразбираат стагнирање во почетна позиција. Младите, студентите, жените и останатите, треба здружено да придонесеме кон градење на рамноправно и мултиетничко општество преку соработка и синхронизирано делување.

Ромаверзитас започна во август 2001 година како модел на неформално образование, наменет за студенти Роми кои студираат на додипломски студии во универзитетите во Република Македонија. Ромаверзитас од програма на Фондација Отворено општество - Македонија (ФООМ) премина во Здружение на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“ од Август 2015 година, финансиран од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

Визија на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“

РОМАВЕРЗИТАС е граѓанска организација која е препознатлив лидер за поддршка и развој на проактивни и квалитетно едуцирани Роми, кои ја застапуваат ромската заедница и се активно вклучени во процесите на креирање и донесување на јавни политики на локално и национално ниво.

Мисија на Здружението на граѓани „РОМАВЕРЗИТАС“

РОМАВЕРЗИТАС е граѓанска организација која активно работи за зајакнување на личните и академските капацитети на средношколците, студентите и младите Роми во Република Македонија, преку обезбедување на академска и неформална поддршка, како и поддршка за личен развој.

Цели на проектот „Ромаверзитас - со поддршка и развој кон лични и колективни еднакви пристапи и можности“:

- Да се зголеми вклученоста и квалитетот во вклучувањето на матурантите Роми на додипломски студии во универзитетите во Република Македонија;
- Да се поддржат студентите Роми на додипломски студии во одржливоста на нивните студии, нивниот премин во следен семестар, нивните академски постигнувања и нивното навремено дипломирање;
- Да се поддржи личниот и професионалниот развој на студентите Роми на додипломски и постдипломски студии, и РОМАВЕРЗИТАС Алумни;
- Да се поттикне и поддржи формирање на мрежа на млади Роми, како и нивно учество и активизам во сферата на високото образование;
- Да се поттикне и поддржи зајанувањето на ромскиот идентитет на корисниците на проектот.

Средствата за електронското списание Рома Индекс, како дел од проектот, се обезбедени од Ромскиот образовен фонд (РЕФ) од Будимпешта.

romaversitas
macedonia

ROMA
EDUCATION
FUND